

Słowo wstępne

Tytuł tego tomu: *Metamorfozy społeczne II* nawiązuje do publikacji z 1997 r., która stanowiła, podobnie jak obecny tom, owoc pracy zespołu badającego dzieje społeczne XIX i XX w. w Instytucie Historii PAN¹. Od tego czasu upłynęła prawie dekada, okres który upoważnia do kolejnej refleksji na temat sytuacji w historiografii dziejów społecznych w ogóle, a w Polsce w szczególności. Taka właśnie refleksja, połączona z analizą, otwiera niniejszy tom, podobnie jak to miało miejsce w poprzedniej publikacji, a obie wyszły spod pióra piszącego te słowa.

Tom nasz, pozostający w kręgu dziejów społecznych Polski ostatniego półtorawieczia, zawiera kilka artykułów o szerszym zasięgu tematycznym, pod względem chronologicznym czy przestrzennym. Prócz wspomnianego artykułu otwierającego jego treść, publikujemy studium poświęcone osobowości społeczno-obyczajowej kobiecej części warszawskiej warstwy wykształconej na przełomie XIX i XX w., oraz dwa studia poświęcone ważnym kwestiom społecznym Polski międzywojennej, która przeważa jako przedmiot badań zarówno w codziennej pracy uczestników naszego zespołu, jak i w treści niniejszego tomu. Są to studia dotyczące losów i roli *kresowców* z Ukrainy w Polsce niepodległej w latach 1918–1939 oraz kapitałnej sprawy asymilacji kulturowo-narodowej części inteligencji pochodzenia żydowskiego w Polsce międzywojennej.

Kolejne teksty publikowane w naszym tomie, to studia poświęcone zagadnieniom bardziej szczegółowym. Artykuł omawiający problem stereotypów narodowych jest ściśle związany z opracowywanym problemem stereotypu Rosji i Rosjan w Niemczech w czasie Wielkiej Wojny. Następne trzy teksty dotyczą Polski międzywojennej, a więc współżycia narodowości w Galicji Wschodniej, prostytucji w Lublinie i aktywności kulturalnej ośrodka krzemie-

¹ *Metamorfozy społeczne. Badania nad dziejami społeczeństwa polskiego XIX i XX wieku*, red. naukowa J. Żarnowski, Warszawa 1997.

nieckiego na Wołyniu. Wreszcie tekst ostatni, odnoszący się do epoki dla nas chronologicznie najbliższej, stanowi *case study* funkcjonowania miniinstytucji grupującej w Warszawie jedną z frakcji kombatanów poakowskich, na tle życia kawiarnianego i w ogóle życia społeczno-politycznego w Warszawie lat sześćdziesiątych XX w.

Przemiany zakresu i preferencji tematycznych historiografii dziejów społecznych Polski, które zachodzą w naszych czasach, znalazły – jak mi się wydaje – wyraz w treści naszego tomu. Punkt ciężkości tych zainteresowań plasuje się obecnie między historią kultury, historią obyczajów i stykiem historii wspólnot etnicznych i kulturowych, nie bez udziału problemów politycznych. Przemiany te potwierdzają poniekąd spostrzeżenia zawarte w moim artykule otwierającym ten tom, a dotyczące ewolucji współczesnej historii społecznej. Warto też zauważyć, że bezwzględna większość tekstów wyszła spod pióra młodszego pokolenia badaczy, przeważnie (w chwili złożenia artykułów) przygotowujących rozprawy doktorskie. Ta okoliczność odbiła się na charakterze opracowań dotyczących galicyjskiej strefy etnicznie mieszanej, stereotypów narodowych, prostytucji i przestępczości w Lublinie czy krzemienieckiej pracowni fotograficznej, ponieważ te szczegółowe tematy stanowią część planowanych i już częściowo zrealizowanych większych całości. Jest to jednak również dowód, że rozwija się wśród innych także środowisko historyczne zainteresowane historią społeczną, a w szczególności dziejami społeczeństwa polskiego w kontekście regionalnym i europejskim.

Janusz Żarnowski